

<https://doi.org/10.36719/2706-6185/44/7-10>

Fərah Cəlil

Mingəçevir Dövlət Universiteti
filologiya elmləri doktoru

<https://orcid.org/0000-0001-6894-4401>
calil.farah72@mail.ru

Aytəkin Kərimova

Mingəçevir Dövlət Universiteti

<https://orcid.org/0009-0008-0573-9142>
aytekinbuludzade@gmail.com

Müasir tədrisdə yeni innovativ texnologiyalardan istifadə üsulları

Xülasə

Məqalə müasir tədrisdə yeni innovativ texnologiyalardan istifadə üsullarına həsr edilib. Azərbaycanda müasir təhsilin inkişafı Dövlətin qarşısında duran əsas prioritetlərdən biridir. Azərbaycan tədrisinin müasir dünya standartlarına uyğunlaşdırılması təhsildə Strateji İnkişaf Planının əsas prinsipidir. Xüsusilə, ibtidai sinif şagirdlərinin təlim-tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan məktəblərində bu, xüsusi qayğı ilə əhatə olunmuşdur. Məktəblilərin təhsildə yüksək göstəricilər nümayiş etdirməsi üçün innovativ texnologiyalardan istifadə mühüm amillərdən biridir. Bu baxımdan Azərbaycan təhsilinin inkişafı üçün inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsindən istifadə etmək, onların innovativ texnologiyaların tətbiqi vasitələrini müşahidə etmək və təhsilə tətbiq etmək Azərbaycan təhsilinin mühüm problemlərindən biridir.

Müasir tədris prosesində birgə təlim, layihə əsaslı metodika, yeni informasiya texnologiyalarından, həmçinin internet resurslarından istifadə kimi müasir pedaqoji texnologiyalar şagirdyönümlü yanaşmanın həyata keçirilməsinə kömək edir, təlimin fərdiləşdirilməsini və differensiallaşdırılmasını təmin edir.

Açar sözlər: müasir təhsil, Azərbaycan, innovasiya, kompetensiya, metod

Farah Jalil

Mingachevir State University

Doctor of Philology

<https://orcid.org/0000-0001-6894-4401>
calil.farah72@mail.ru

Aytəkin Karimova

Mingachevir State University

<https://orcid.org/0009-0008-0573-9142>
aytekinbuludzade@gmail.com

Methods of Using New Innovative Technologies in Modern Teaching

Abstract

The article is dedicated to the methods of using new innovative technologies in modern teaching. The development of modern education in Azerbaijan is one of the main priorities standing in front of the state. Adaptation of Azerbaijani teaching to modern world standards is the main principle of the Strategic Development Plan in education. In particular, with the aim of improving the learning and teaching process of elementary school students, it has been covered with special care in Azerbaijani schools. The use of innovative technologies is one of the important factors for schoolchildren to demonstrate high performance in education. From this point of view, using the practice of developed countries for the development of Azerbaijani education, observing and applying their means of

applying innovative technologies to education is one of the important problems of Azerbaijani education.

In the modern educational process, modern pedagogical technologies, such as joint training, project-based methodology, use of new information technologies, as well as Internet resources, help to implement a student-oriented approach, ensure individualization and differentiation of training.

Keywords: modern education, Azerbaijan, innovation, competence, method

Giriş

Azərbaycanda müasir tədrisin inkişafı Dövlətimizin qarşısında duran əsas prioritetlərdəndir. Azərbaycan tədrisinin müasir dünya standartlarına uyğunlaşdırılması təhsildə Strateji inkişaf planının əsas qayəsini təşkil edir. Xüsusən ibtidai sinif şagirdlərinin təlim və tədris prosesinin yüksəldilməsi məqsədi ilə Azərbaycan məktəblərində xüsusi qayğı ilə əhatələnib. Məktəblilərin təhsildə yüksək göstərici nümayiş etdirməsi üçün innovativ texnologiyalardan istifadə vacib faktorlardandır. Bu bağından günümüzdə Azərbaycan təhsilinin inkişafı üçün inkişaf etmiş ölkələrin praktikasından istifadə onların innovativ texnologiyaları tədrisə tətbiqi vasitəsinə müşahidə və təhsilə tətbiq etmə Azərbaycan təhsilinin önəmli problemlərindəndir.

Təlim və tədris prosesini əhatə edən prosesin strukturu və fəaliyyət növləri Ümumilikdə pedaqoji proses təlim və tədris prosesini əhatə edən mürəkkəb struktura malik fəaliyyət yönüdür. “Məktəbdə bu proses müəllimlərlə şagirdlərin bilavasitə qarşılıqlı əlaqəsində baş verir. Bu əlaqə isə bir sıra obyektiv və subyektiv amillərlə səciyyələnir. Bunlar müəllimdən asılı olan (fənnini hansı səviyyədə bilməsi və onu öyrədə bilmək səriştəsi, şagirdlərə və öz peşəsinə, ixtisasına münasibəti, bu münasibət tərzinin necəliyi, pedaqoji prosesi necə idarə edə bilməsi, peşə məsuliyyəti və s.), şəraitdən və resurslardan asılı olan (məktəbin yerləşdiyi ərazi, tədris təchizatının səviyyəsi və s.), şagirddən asılı olan (dərse, fənnə və müəllimə olan münasibət, şagirdin arzusu və marağı, psixoloji və fizioloji imkanları və s.) amillər kimi pedaqoji prosesin həm gedişinə, həm də nəticəsinə kompleks təsir göstərir” (İlyasov, 2023)

Tədqiqat

Müasir tədris prosesində birgə təlim, layihə əsaslı metodologiya, yeni informasiya texnologiyalarından, həmçinin internet resurslarından istifadə kimi müasir pedaqoji texnologiyalar şagirdyönümlü yanaşmanın həyata keçirilməsinə kömək edir, təlimin fərdiləşdirilməsini və diferensiallaşdırılmasını təmin edir.

Innovativ təhsil texnologiyası bir-biri ilə əlaqəli üç komponentdən ibarət kompleksdir: - tələbələrə ötürülən müasir məzmun o qədər də fənn biliklərinin mənimsənilməsinə deyil, müasir biznes təcrübəsinə adekvat olan səriştələrin inkişafını nəzərdə tutur;

- müasir tədris metodları - təkcə materialın passiv qavranılmasına deyil, tələbələrin qarşılıqlı əlaqəsinə və onların təhsil prosesinə cəlb edilməsinə əsaslanan səriştələrin inkişaf etdirilməsinin aktiv üsulları; - distant təhsilin üstünlüklərindən səmərəli istifadə etməyə imkan verən informasiya, texnoloji, təşkilati və kommunikasiya komponentlərini özündə birləşdirən müasir təlim infrastrukturunu bu qəbildəndir.

Hazırda təhsildə müxtəlif pedaqoji innovasiyalardan istifadə olunur. Aşağıdakı ən xarakterik innovativ texnologiyalara fənn tədrisində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarını (İKT); fənnin tədrisində tələbə yönümlü texnologiyaları; təhsil prosesinin informasiya-analitik təminatı və tələbə təhsilinin keyfiyyətinin idarə edilməsini eləcə də didaktik texnologiyaları aid etmək olar.

XXI əsr informasiya və elmi biliklər əsri olduğu üçün keyfiyyətli təhsilin müasir ideyası zəruri element kimi informasiya texnologiyalarından istifadəni zəruri edir. Belə ki, bu proses tədrisin səviyyəsini yüksəltməyə kömək edir, nəzarəti, görmə qabiliyyətini təmin edir, böyük həcmdə informasiya daşıyır, öyrənmədə stimuldur (Apatova, 2004, s. 117).

Xəlilovanın da qeyd etdiyi kimi “Ədəbiyyat fənninin tədrisi zamanı rəqəmsal texnologiyalardan istifadə müasir dövrün zəruri tələblərindən biri kimi aktualdır. Müxtəlif kompüter proqramları və veb-saytlardan, texnoloji alətlərdən istifadə edərək rəqəmsal hekayələr hazırlamaq mümkündür. Müəllimlərin bədii nümunələr əsasında hazırlayacaqları videoçarxlar, slaydlar oxu prosesini şagirdlər

üçün cəlbədicə və əyləncəli edəcək, onlar mətnin məzmununu daha yaxşı qavrayacaqlar" (Xəlilova, 2023).

Yeni informasiya texnologiyalarından istifadənin aktuallığı, ilk növbədə, inkişaf etdirici təhsilin effektivliyinin artırılmasında pedaqoji ehtiyaclardan, xüsusən də müstəqil təlim fəaliyyəti, tənqidi düşüncə, tədqiqat və öyrənməyə yaradıcı yanaşma bacarıqlarının formalaşdırılması ilə formalaşır (Polat, 2009, s. 185).

Hazırda məktəb şagirdlərindən nəinki çoxşaxəli elmlər üzrə biliyə malik olmaq, həm də sürətlə dəyişən informasiya cəmiyyətində öz həyatlarını optimal şəkildə qurmağa qadir olan azad, yaradıcı və məsuliyyətli şəxsiyyət keyfiyyətlərinə malik olmaq tələb olunur. Bu şəraitdə istinad biliklərinin bilavasitə ötürülməsinə yönəlmiş ənənəvi təhsilin artıq ona qoyulan vəzifələrin həllinə tam qadir olmadığı getdikcə aydınlaşır. Müasir cəmiyyət müəllimlərin qarşısına məktəblilərin şəxsi əhəmiyyətli keyfiyyətlərini inkişaf etdirmək vəzifəsi qoyur (Vasil'yev, 2000, s. 66).

Tədris prosesində informasiya texnologiyalarından istifadə yeni pedaqoji metod və üsulların işlənilib hazırlanmasına gətirib çıxarır; müəllimlərin iş üslubunun və onların həll etdiyi vəzifələrin dəyişdirilməsi; struktur: pedaqoji sistemdə dəyişikliklər. Ekspertlərin fikrincə, yeni kompüter tədris texnologiyaları fənlər üzrə dərslərin effektivliyini 30% artırmaqla bərabər.

Hazırda məktəblərdə informasiya texnologiyalarının tədris prosesində kompüter elmləri və informasiya texnologiyaları kabinetinin işində müxtəlif fənlərin, o cümlədən texnologiyaların tədrisində yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqinə böyük diqqət yetirilir.

Ən son informasiya texnologiyalarının tədris prosesinə tətbiqi müəllimlərə öz pedaqoji ideyalarını həyata keçirməyə, həmkarlarının diqqətinə çatdırmağa və operativ rəy almağa, tələbələrə müstəqil olaraq təhsil yolunu - tədqiqat mövzularının ardıcılığını və sürətini seçmək imkanı verir.

Müasir innovativ texnologiyaların və onların elementlərinin tədris prosesində istifadəsi üzrə sistemli iş fənni üzrə biliklərin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə kömək edir. İnnovativ texnoloji üsullardan düzgün istifadə şagirdlərin fəaliyyətini stimullaşdırır və intensivləşdirir (Mitenev, 2011, s. 19-20).

Müasir məktəblərdə informasiya texnologiyalarına bələd olan siniflər olduğundan, bir çox uşaqlar onlardan istifadə etməyi bacarır.

- tərcüməyi-hal mətni haqqında məlumatları ümumiləşdirmək, təhlil etmək, sistemləşdirmək bacarığı;

- qrup işidirsə, qrupda işləmək bacarığı;
- müxtəlif mənbələrdə məlumat tapmaq bacarığı;
- kommunikativ bacarıq;
- əldə edilmiş bilik və bacarıqların faydalılığı barədə məlumatlılıq.

Təqdimatlarla işləyərkən öyrənməyə fərdi yanaşma həyata keçirilir, fərdin sosiallaşması və özünü təsdiqi prosesi daha aktiv olur.

Layihə üzərində işləmək münaqişəsiz pedaqogika qurmağa imkan verir, çünki bu texnologiyadan istifadə edərkən müəllim və şagird bir növ tərəfdaşa çevrilirlər.

"Layihə metodu təhsil fəaliyyəti motivasiya və şagirdlərin yaradıcı şəxsiyyətini formalaşdırmağa səbəb olur.

Müəllim və şagirdin əməkdaşlığı hər iki tərəfin inkişafına və bütövlükdə pedaqoji sistemin təkamülünə gətirib çıxarır (Pakhomova, 2000, s. 53).

4. İnteraktiv təlim texnologiyaları və məlumatın təqdimatı

İnteraktiv təlim texnologiyaları, tələbələrin dərslə daha fəal cəlb olunmalarını təmin edir. Proyektor, flipçatlar, notebook və iş vərəqləri kimi resurslar şagirdlərin müxtəlif məlumatları təhlil etmələrinə, onların fikirlərini yazılı şəkildə ifadə etmələrinə və daha yaradıcı yanaşmalar tapmalarına imkan verir. Problemlə təlim çərçivəsində bu metodların tətbiqi, tələbələrin dərslə aktiv iştirakını təmin edir.

Problemyönümlü təlim modeli, tələbələri yalnız məlumat qəbul edən şəxslər deyil, həm də bu məlumatları tətbiq etməyi bacaran, analitik və yaradıcı düşünməyi öyrənən fəal iştirakçılar halına gətirir. Fəal və interaktiv təlim metodlarının bu modelə uyğun tətbiqi, tələbələrin daha effektiv öyrənmə, problem həll etmə və əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu metodlar təhsil mühitində

dinamik dəyişikliklər yaratmaqla yanaşı, müəllimlərin rolunu da inkişaf etdirir, onları yalnız məlumat verən deyil, tələbələrə öyrənməyə yönləndirən fasilitatorlar və mentorlar edir (Əsədova, 2023).

Bu yanaşma, tələbələrə yalnız bilikləri mənimsətmək deyil, onları real həyat problemləri ilə qarşı-qarşıya qoyaraq, bu problemləri müstəqil və yaradıcı şəkildə həll etməyə öyrədir. Bu cür yanaşmalar təhsildə keyfiyyətin artmasına, tələbələrin daha müstəqil və yaradıcı düşünmə bacarıqlarının inkişafına, həmçinin müasir təlim metodlarının daha geniş tətbiqinə imkan verir.

Dövlət təhsil standartlarının özəlliyi onların fəaliyyətə əsaslanan xarakteridir ki, bu da şagird şəxsiyyətinin inkişafının əsas vəzifəsini təyin edir. Müasir təhsil bilik, və bacarıqlar şəklində təlim nəticələrinin ənənəvi təqdimatından imtina edir; Federal Dövlət Təhsil Standartının formaları real fəaliyyət növlərini göstərir.

Müasir təhsil sistemi - fəaliyyət təhsil paradigmasına keçidi tələb edir. Bu da öz növbəsində yeni standartı həyata keçirən müəllimin fəaliyyətində əsaslı dəyişikliklərlə əlaqələndirilir. Təhsil texnologiyaları da dəyişir, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) tətbiqi təhsil müəssisəsində hər bir fənn üzrə təhsil çərçivəsini genişləndirmək üçün mühüm imkanlar açır.

Yeni imkanların mövcud olduğu şəraitdə təhsilin klassik modelini həyata keçirən ənənəvi məktəb səmərəsiz fəaliyyət göstərir.

Təlim prosesində yeni texnologiyalardan istifadə etməklə ənənəvi dərstdən uzaqlaşmaq təhsil mühitinin monotonluğunu və tədris prosesinin monotonluğunu aradan qaldırmağa, tələbələrin fəaliyyət növlərinin dəyişdirilməsinə şərait yaratmağa şərait yaradır (Pulina, 2007).

Nəticə

Beləliklə, hazırda texniki fənlərin tədrisi prosesində ənənəvi təlim formaları ilə innovativ texnologiyaların birləşməsi ən effektivdir. Onlar bir-birini mükəmməl şəkildə tamamlayır, tələbələrə müstəqil öyrənmək qabiliyyətini maksimum dərəcədə artırmağa və müəllimin effektivliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan verir.

Ədəbiyyat

1. Apatova, N. V. (2004). *Informatsionnyye tekhnologii v obrazovanii*. M., 216.
2. Əsədova, X. (2023). *Öyrədici və inkişafetdirici ədəbiyyatın tədrisi* <https://arti.edu.az/>
3. Vasil'yev, V. (2000). *Proyektno-issledovatel'skaya tekhnologiya: razvitiye motivatsii*. Narodnoye obrazovaniye. M., №2 s.64-72
4. Mitenev, YU. A. (2011). *Ispol'zovaniye informatsionno-kommunikatsionnykh tekhnologiy v obuchenii geografii*. Sredneye professional'noye obrazovaniye. № 6. S. 19-20
5. Pakhomova, N. YU. (2000). *Uchebnyye proyekty: metodologiya poiska*. Uchitel'-№1, 41-45.
6. Polat, Ye. S. (2009). *Novyye pedagogicheskiye i informatsionnyye tekhnologii v sisteme obrazovaniya*. M., 314.
7. Pulina, A. A. (2007). *Metod proyektov v praktike sovremennrgo uchitel'ya*. Simferopol'. NATA, 138.
8. İlyasov, M. (2023). *Pedaqoji prosesdə müəllim fəaliyyətinin texnoloji istiqamətləri* <https://as-journal.edu.az/pedaqoji-proses>

Daxil oldu: 15.11.2024

Baxışa göndərildi: 08.01.2025

Təsdiq edildi: 12.02.2025

Çap olundu: 28.02.2025